

פתח דבר

התערוכה **בבואת נפשו** – **מקס ליברמן עבודות על נייר** היא עוד תערוכה בסדרת תערוכות שהוצגו במוזיאון הכט שיש להן זיקה ישירה לאמנים שעבודותיהם כלולות באוסף הכט, המוצג בתצוגת הקבע באגף האמנות של המוזיאון. אוסף זה מורכב משתי קבוצות עיקריות – אמנות צרפתית ואמנות יהודית מאמצע המאה התשע עשרה ומראשית המאה העשרים. בקבוצת האמנות היהודית מצויות ארבע עבודות של מקס ליברמן: דיוקן עצמי (ליתוגרפיה) ושלושה רישומים: שחקני פולו על סוסים; אישה על ספסל עם ילד קטן; אישה עם שלושה ילדים. הדיוקן של מקס ליברמן מצטרף לדיוקנאות האחרים באוסף הכט: דיוקן עצמי של יוסף ישראלס, ודיוקנאות תיאודור הרצל, זיגמונד פרויד ואלברט אינשטיין, פרי יצירתו של הרמן שטרוק. אישים אלה שימשו מקור גאווה לאספן הציוני ד"ר ראובן הכט ולא בכדי טרח לצרפם לאוסף האמנות שלו – כולם דיוקנאות של יהודים שזכו למוניטין עולמי והעידו על הישגי העם היהודי בתחומים שבהם עסקו.

כאמור, באוסף הכט יש ארבע עבודות של מקס ליברמן, המבטאות את הערכתו של הכט ליצירתו. אין ספק שהכט היה גאה בכך שליברמן, האמן היהודי, נהנה מהערכה מרובה עוד בחייו, הערכה שבעקבותיה אף זכה להתמנות למשרת נשיא האקדמיה הפרוסית לאמנות. הכט גם העריך עד מאוד את הציירים האימפרסיוניסטים, המהפכנים בתחום האמנות, ואך טבעי שהעריך מאוד גם את ליברמן שהיה אחד האמנים החשובים של האימפרסיוניזם בגרמניה.

הכט גם יכול היה להזדהות עם ליברמן שכן לשניהם רקע משפחתי דומה: שניהם בנים למשפחות יהודיות גרמניות של סוחרים ותעשיינים אמידים (על משפחת הכט ראו: צבי הרמן, *הנהר והגרעינים*, תל־אביב 1988; משה שמיר, *ראובן הכט אגדת חיים*, תל־אביב 1994). שניהם ממשפחות יהודיות שהיו מושרשות בתרבות הגרמנית, העריצו אותה ובניהן גיבשו את זהותם כ"גרמנים בני דת משה". אך בעוד ראובן הכט סטה מדרכה של משפחתו וכבר בנעוריו גיבש את זהותו כיהודי גאה ואף החל את פעילותו הציונית בשלהי שנות העשרים של המאה העשרים בהיותו סטודנט באוניברסיטת מינכן, התפכה ליברמן מאשליית המיזוג עם האומה הגרמנית ועם התרבות הגרמנית רק בערוב ימיו, על רקע עליית המפלגה הנאצית לשלטון ובעקבות האיסור שהוטל על הצגת ציוריו. ליברמן גם לא הזדהה עם הרעיון הציוני ואף לא ביקר בארץ, ועם זאת השפיע על רבים מהאמנים היהודים ממוצא גרמני שעלו מגרמניה ובחרו ליצור בארץ.

הציור "בבואת נפשו", המשולב בשם התערוכה, לקוח מדברי מבוא שכתב ליברמן על הצייר יוסף ישראלס בסדרה *ציירים יהודיים* (אריה נבון ולאה גולדברג [עורכים], ג, יוסף ישראלס, תל־אביב תש"ה, עמ' 1), המעידים על ליברמן עצמו:

יצירותיו של ישראלס הן מה שיצירותיו של כל אמן חייבות להיות – בבואת נפשו. בפשטות בלי כחל וסרק מצייר הוא – ללא כל רשמיות, לא כ"צייר המפורסם". הפשטות היא סגנונו; אין הוא משתמש בעשר מלים במקום שיכול היה לצאת ידי חובה באחת; הכאראקטריסטי לגביו הוא הקו היפה; אמנותו דקורטיבית, אך אינה תפאורה. מה שאיננו יכול להביע בבהירות, נדמה לי כי הוא, כדברי אחד הצרפתים ששכחתי את שמו, לא היה בהיר גם במחשבה.

תודתנו לסורין הלר אוצר התערוכה, למוזיאון ישראל, למוזיאון תל־אביב לאמנות, למוזיאון חיפה לאמנות, למוזיאון בר־דוד לאמנות יהודית בקיבוץ ברעם ולאספנים הפרטיים שהשאלו מאוספיהם לתערוכה.

עפרה רימון

מנהלת ואוצרת המוזיאון